Ալեքսանդր Շիրվանզադե

Մելանիա

V և VI

Անգո՛ւթ կին. նա չկամեցավ գեթ սակավ ինչ մեղմացնել յուր անողոք խոսքերի ուժը:

Մեղմացնե՞լ, բայց ինչո՞ւ. միթե նա սո՞ւտ ասաց կամ զրպարտեց: Նա ասաց ա՛յն, ինչ որ ծանրացել էր իր սրտի վրա, այն, ինչ որ ճնշում էր հոգին, թունավորում կյանքը. ասաց զուտ ճշմարտությունը: Սակայն ի՞նչ. թեթևացա՞վ նրա հոգին: Օ՛, ոչ, ընդհակառակը, այժմ նա ավելի է մտածում յուր ճակատագրի մասին, քան մտածել էր մինչև այդ պահ:

Տե՛ր աստված, ինչո՞ւ խաբվեց: Մի՛թե նրա ծնողները կատարյալ բռնակալներ էին: Բնա՛վ: Նրան տրված էր որոշ չափով ազատություն, գոնե պայմանական ազատություն, որպիսին «ժամանակակից» ծնողները տալիս են օրիորդներին: Նախ նրան ծանոթացրին Սամսոն Ֆրանգուլյանի հետ, թույլ տվեցին մի քանի անգամ հետը խոսել կլուբում, թատրոնում, հետո միայն սկսեցին «համոզել», այո, համոզել և ոչ թե հարկադրել: Եվ որպիսի՛ մեղմ եղանակով համոզեցին: Նա կարող էր մերժել, եթե կամենար: Ոչ ոք նրան զոռով չէր ամուսնացնիլ: Շա՛տ-շա՛տ, ծնողները մի փոքր կվշտանային, մի փոքր կնախատեին նրան, հետո... կլռեին: Բայց նա չմերժեց. թո՛ղ ուրեմն այժմ կրի յուր սխալի հետևանքները: Թող նա կենակցի մի մարդու հետ, որը երեսուն տարով մեծ է իրենից և որին չի սիրում: Չի՞ սիրում: Ոչ, այդ սխալ է, ուզում է սիրել և չի կարողանում: Նա հարգում է այդ մարդուն, համարում է նրան արժանավոր

Յատուկ Պոէմ

ամուսին: Ամուսին, որ սիրում է նրան ինչպես աստվածուհու, կատարում է նրա բոլոր ցանկությունները, բոլոր քմահաճույքները, ինչպես ստրուկ:

Բայց միթե այսքանը բավակա՞ն է: Իսկ ո՞ւր թաքցնի Մելանիան նոր հղացած կյանքը, նրա բնական պահանջները, երիտասարդ սրտի ավյունը, որ այրում է նրան ամառային արեգակի ջերմության չափ, տարածվելով ամբողջ մարմնի մեջ, որպես հալած մետաղ: Ինչպե՞ս զսպի սիրելու ջերմ փափագը: Սիրելու ոչ թե մի ուժասպառ տղամարդի, այլ մի տաքարյուն երիտասարդի, որ կարողանար հագուրդ տալ նրա բոլոր զգացումներին, որ նրա չափ օժտված լիներ կենսասիրական հրով: Բռնությո՛ւն, կատարյա՛լ բռնություն: Նա ինքը դեռ քսանուչորս տարեկան չկա, դեռ նոր-նոր է հասկանում, թե կինը նախ և առաջ ինչու համար է ստեղծված: Եվ ստիպված է գրկել ու համբուրել, կամ գրկվել և համբուրվել մի հնոտիի հետ: Եվ դեռ Մելանիային նախանձող կանայք կան:

Օգոստոսի վերջին Մելանիան վերադարձավ քաղաք:

Մեփական տունն արդեն պատրաստ էր. Սամսոնն ընտանիքն ուղղակի այնտեղ տեղափոխեց:

Խե՛ղճ մարդ. որքա՛ն էր աշխատել նոր կացարանին կարելույն չափ ճոխություն ու շուք տալու: Շատ կահ-կարասի նոր էին բերել տրվել արտասահմանից, որովհետև հները չէին համապատասխանել սենյակների շքեղությանը: Պատերը յուղաներկ ներկված, դռները թանկագին կարմիր փայտից, լուսամուտները շրջափակված ոսկեզօծ սյուների մեջ ահա գլխավոր դահլիճը: Հարկավ, մնացյալ սենյակներն էլ համապատասխան շուք ունեին: Ախոռատանը խրխնջում էին մի զույգ նոր ձիեր, այս անգամ մոխրագույն, պոչերը կտրած: Գլխավոր մուտքի մոտ կանգնած էր պարթևահասակ շվեյցարը, իսկ մարմարիոնյա սանդուղքը գարգարված էր գեղեցիկ արձաններով ու թանկագին տրոպիկական բույսերով:

Եվ այս բոլորը Մելանիայի, միա՛յն Մելանիայի հաճույքի համար, այնքան էր սիրում նրան Սամսոնը: Այնինչ ինքը՝ Սամսոնը, որքա՛ն փոխվել էր այս վերջիս: Երկու շաբաթվա ընթացքում: Ոչ միայն նիհարել էր, այլև ավելի ծերացել, այլև մեջքից բավական կորացել: Այժմ նա լուռ էր, որպես անշարժ ջուր: Մի միտք արճիճի պես ծանրացել էր նրա հոգու վրա: Այդ նույն միտքն էր, որ վերջին

տարիները հալածում էր նրան և որից այժմ ազատվելու հնար չէր գտնում...

Քաղաք բերելով Մելանիային, նա հարցրեց՝ արդյոք առաջիկա սեզոնին ինչպե՞ս է կամենում կարգադրել կյանքը: Պիտի անցյալ ձմեռվա պես դռները բա՞ց անի բազմաթիվ ու բազմատեսակ ծանոթների առջև, թե՞ ուզում է ուրիշ կերպ ապրել:

Մելանիան հիացած էր նոր բնակարանով ու նոր կահ-կարասիով, բայց ոչ այնպես, ինչպես մի տարի առաջ էր հիանում ամեն մի շքեղությամբ:

Նա պատասխանեց վճռել եմ այսուհետև ուրիշ կերպ ապրել:

Ի՞նչպես:

Ուզում եմ հասարակական գործերով զբաղվել: Իրավունք կտա՞ս:

Արա՛, ինչ որ սիրտդ ուզում է, միայն թե չտխրես: Ես չեմ սիրում քեզ տխուր տեսնել:

Այս բոլորովին անկեղծ էր. Սամսոնը չէր կամենալ Մելանիային տխուր տեսնել կամ, ավելի ճիշտ, վախենում էր նրա տխրությունից: Բարվոք կհամարեր նրան տեսնել գործերով զբաղված, քան ինքն յուր մեջ ամփոփված: Պարապությունը, նրա կարծիքով, կարող էր երիտասարդ կնոջը տանել դեպի ո՛վ գիտե ինչ վտանգավոր մտքեր...

Մելանիան սկսեց զբաղվել հասարակական գործերով: Ոսկի բանալիով բաց արավ յուր առջև բոլոր այն հիմնարկությունների դռները, ուր միայն կարող է մուտք ունենալ կինը: Սամսոնը գոհեց մի խոշոր գումար, Մելանիան ընդունվեց օրիորդական գիմնազիոնի պատվավոր հոգաբարձու: Քանի մի ուրիշ նվերներ երիտասարդ կնոջը իրավունք տվեցին այս կամ այն բարեգործական ընկերության խորհրդի անդամ ընտրվել: Այս բոլորը շոյում էր Մելանիայի սնափառությունը և շարժում շատերի նախանձը: Սկսեցին նրան բամբասել, անվանել Parvenue, չարախոսել նրա ո՛չ միայն գործունեությունը, այլև անձը, վերագրելով նրան հազար ու մի վատ ձգտումներ: Իսկ նա ոչ ոքի վրա ուշ չէր դարձնում: Նա խելոք էր և ոչ զուրկ տաքտից, գիտեր և՛ արհամարհել մարդկանց, և՛ փակել նրանց բերանը յուր սիրալիր վարմունքով: Մեկին հաղթում

էր յուր ճաշակով ու ընթրիքներով, մյուսին զբոսանքի համար առաջարկելով յուր շքեղ կառքը, երրորդին ուղղակի այցելություն անելով և այլն:

Օրը մինչև երեկո զրաղված էր: Գրում էր նամակներ, ցրում էր այս կամ այն բարեգործական երեկույթի տոմսակները, պատվերներ էր տալիս, պատվերներ կատարում և հոգնում: Մոռանո՞ւմ էր յուր վիճակը. այսինքն ա՛յն, ինչի պատճառով իսկապես զբաղվում էր հասարակական գործերով: Ո՛չ. նա խաբում էր ինքն իրան: Բայց ջանք էր անում մոռանալ: Ավելի, նա անկեղծ ցանկանում էր սիրել Սամսոնին: Այս նպատակով բռնաբարում էր ինքն իրան, խեղդում յուր մեջ շատ ապօրինի, վտանգավոր, բայց հաճելի զգացումներ: Նա հեռու էր պահում իրան տղամարդկանց շրջանից, որպեսզի չվրդովի ոչ յուր և ոչ Սամսոնի արյունը: Իսկ կանայք առաջվա պես վայելում էին նրա ընդարձակ հյուրասիրությունը:

Սամսոնը ոչ մի նկատողություն չէր անում նրան այս կամ այն քայլի մասին և միշտ կրկնում էր.

Արա՛, ինչ որ քեֆդ է:

Բայց այս խոնարհության մեջ Մելանիան ակամա զգում էր ինչ-որ վատ բան. ինչո՞ւ ինքն էլ չգիտեր: Մի օր նա հարցրեց ամուսնուն:

Դու բարկանո՞ւմ ես ինձ վրա:

Ո՞վ ասաց:

Ինձ այնպես է թվում:

Իզուր: Ես քեզ ոչինչ, ոչինչ չեմ արգելում, արա՛, ինչ որ քեֆդ է:

Դու ունիս իրավունք արգելելու:

Ունի՛մ, բայց չեմ արգելում:

Իսկ ես ուզում եմ, որ դու ինձ շատ էլ ազատություն չտաս:

Հա՛, հա՛, հա՛, ծիծաղեց Սամսոնը, դու մի՛ կարծիր, թե ես քո ազատությունից վախենում եմ: Ոչ, ես վախկոտ չեմ:

Նա խոր նայեց կնոջ աչքերին: Մելանիան գլուխը թեքեց կրծքին, մի քիչ կարմրելով: Խոսակցությունը սրանով էլ վերջացավ:

VI

Փիրուզյանը հաճախ այցելում էր Սամսոն Ֆրանգուլյանին: Նկատելով, որ ազգականը անգործ տխրում էր, հանդիմանում էր նրան, որ ահագին դրամագլուխը դրել է բանկ և ձեռները անշարժ նստել: Ինչո՞ւ չի սկսում մի նոր ձեռնարկություն և իր կյանքի պակասը լրացնում:

Ծերացել եմ, պատասխանեց մի օր Սամսոնը կատակով, բայց ակամա հառաչելով, եռանդ չունիմ նորից գործեր սկսելու:

Ծերացե՞լ, կրկնեց Փիրուզյանը, դուք ձեզ ծե՞ր եք համարում: Դուք ինձանից երիտասարդ եք:

Քսաներկու տարով ձեզանից մեծ եմ, գիտե՞ք՝ ինչ ասել է քսան երկու տարին մարդու կյանքում:

Տարիքը դատարկ բան է, գլխավորը մարդու ուժերն են ու սիրտը:

Նա շատ լավ գիտեր, թե որքան կործանիչ է ժամանակի ուժը, թե որքան մարդիկ խաբում են իրենց, երբ ասում են. «թե ես տարիքով ծեր եմ, բայց սրտովդ հոգով ու ուժով երիտասարդ եմ»: Սակայն խորամանկ էր, ճանաչել էր ազգականի թույլ երակը և աշխատրում էր շոյել նրան: Ահա ինչու Սամսոնը իսկապես սիրում էր նրան: Այդ երիտասարդի մոտ նա էլ չէր զգում յուր ծերությունը:

Ամեն կիրակի, երբեմն նաև շաբաթամիջին, Փիրուզյանը ճաշում էր Ֆրանգուլյանի տանը: Գալիս էր ճաշից շատ առաջ և հեռանում ճաշից շատ հետո: Երբեմն Մելանիային հանդիպում էր տանը մենակ, և միշտ ազգականի պարզ հարգանքով էր վերաբերվում դեպի նա: Այնինչ, Մելանիան շարունակ ցույց էր տալիս անտարբերություն, երբեմն նույնիսկ սառնություն: Միևնույն

Յատուկ Պոէմ

ժամանակ, այլևս Սամսոնի հետ չէր խոսում Փիրուզյանի մասին: Կարծես, նրա համար միևնույն է. կա՞ այդ մարդը, թե՛ չէ: Բայց և այնպես, այժմ էլ նա երբեմն մտքում համեմատում էր Սամսոնի հետ և միշտ մտածում. ինչո՞ւ Սամսոնը նրա հասակի չէ: Ա՛խ, այն ժամանակ Մելանիան երջանիկ կլիներ: Իսկ այժմ նրա արյունը չի հուզվում Սամսոնի մերձավորությունից և այս կատաղեցնում է նրան: Մինդեռ հուզվում է, երբ մի վայրկյան ազատություն է տալիս իրեն և դիտում Փիրուզյանի առնական ուժով տոգորված դեմքը, նրա աչքերի երիտասարդական փայլը:

Մի օր Փիրուզյանը եկավ ա՛յն միջոցին, երբ Սամսոնը տանը չէր և շուտ էլ չպիտի վերադառնար: Մելանիան ընդունեց նրան ամուսնու կաբինետում և ընդունեց ավելի սառը, քան ամուսնու ներկայությամբ:

Սամսոնը տանը չէ, շտապեց ասել նա:

Ափսո՛ս, արտասանեց Փիրուզյանը և խոր հայացքով նայեց Մելանիայի աչքերին:

Այդ հայացքը թե՛ բարկացրեց և թե շփոթեցրեց Մելանիային:

Գո՞րծ ունեիք հետը, հարցրեց նա:

Այո՛:

Այսօր շատ ուշ կգա տուն: Ճաշի է հրավիրված:

Նա կամենում էր հյուրին ճանապարհ դնել, բայց հյուրը նրա ձեռքի թեթև շարժումից օգտվելով, նստեց Սամսոնի գրասեղանի քով: Նա միանգամայն կատաղեցնում էր Մելանիային իր երեսի թարմ գույնով, իր աշխույժ ձևերով, այն մարմնավոր ուժով, որ արտահայտվում է երեսունչորս տարեկան տղամարդի յուրաքանչյուր շարժմամբ:

Դուք ինձ ներեցե՛ք, ես ձեզ կթողնեմ մենակ, հյուրասենյակում ինձ սպասում է որբախնամ ընկերության վարչության նախագահը:

Յատուկ Դրէմ

Խնդրե՛մ, խնդրե՛մ, չշփոթվեց Փիրուզյանը, գնացեք, զբաղվեցե՛ք բարի գործերով, իսկ ինձ թույլ տվեք մի փոքրիկ նամակ գրել Սամսոն Պետրովիչին: Գործը շատ կարևոր է, հետաձգել չի կարելի:

Մելանիան հեռացավ: Չյուրը մնաց մենակ: Վերցրեց մի թերթ փոստի թուղթ և գրիչ: Գրեց մի քանի տող, հետո գրիչը ցած դրեց և, թիկն տալով բազկաթոռին, ընկավ մտածմունքի մեջ:

Արդեն մի քանի ամիս էր, նրա միտքը զբաղված էր Մելանիայով: Նա չափազանց հավանում էր երիտասարդ ազգականուհուն և հավանել էր հենց առաջին տեսնելով: Նրա հաճախակի այցերի գաղտնի շարժառիթը տիկինն էր: Նա չէր շփոթվում Մելանիայի սառն վարվողությունից, և չէր շփոթվիլ, եթե Մելանիան մինչև անգամ բոլորովին չխոսեր նրա հետ: Տասը տարի պտտելով մայրաքաղաքի շրջաններում, բավական ուսումնասիրել էր գեղեցիկ կանանց հոգեբանությունը: Իսկ այս հոգեբանությունը, նրա համոզմունքով, ամեն տեղ և բոլոր ազգերի կանանց մեջ միևնույնն էր: Նա գիտեր, որ Մելանիայի անտարբերությունն արտաքին է, ստիպողական, որ մի երիտասարդ ու գեղեցիկ կին չի կարող մի այդպիսի թառամած ամուսնու մոտ ոչինչ չզգալ դեպի մի երիտասարդ տղամարդ, որքան ևս բարոյական ու առաքինի լինի: Նա այս շատ լավ գիտեր, ուստի Մելանիայի սառնությունը չէր նրա մտատանջության պատճառը և ոչ էլ այն, որ Մելանիան նրա ազգականուհին էր: Փիրուզյանը պատկանում էր ժամանակակից այն երիտասարդների շարքին, որոնց աշխարհայացքը զերծ է ազգակցական կամ բարեկամական կապերի «նախապաշարումներից»: Սակայն Սամսոն Ֆրանգուլյանը լավ մարդ է ահա գլխավորը: Նա շատ է հավատում Փիրուզյանի ազնվությանը ահա անտանելին:

Ի՞նչ անել, արհամարհե՞լ այդ մարդու հավատը, ոտնատա՞կ տա՞կ անել նրա պատիվը: Օ, ո՛չ, այս արդեն ծայրահեղ ապականություն կլինի, անասնություն: Ուրեմն ի՛նչ անել, մոռանա՞լ Մելանիային: Ո՛չ, արդեն այդ կինը շատ հրապուրիչ է, արդեն նա բավական խոր տեղ է բռնել Փիրուզյանի սրտում: Մոռանալ անհնարին է: Եվ ինչո՞ւ մոռանալ. միթե նա հիմա՞ր է, միթե չգիտե՞, որ ի՛նչ որ հաճելի է իրեն, հաճելի է և՛ Մելանիային, որ սիրուն տիկինը ուզում է զգալ ու ապրել, որ նա, իսկապես, ատում է իր կողակցին, թեև գուցե հարգում, որ

նա շատ էլ նախապաշարված կին չէ, որ դարավերջի ապականությունը նրա հոգեկան աշխարհի վրա ունեցել է որոշ ներգործություն, որ վերջապես, ոչ մի կին, նույնիսկ հայ կինը, չի կարող տղամարդի մեջ չսիրել հանդգնություն աստված բանը, մանավանդ եթե տղամարդը երիտասարդ է և ոչ այնքան էլ տգեղ...

Վճռված է: Աշխարհի երեսին ամեն ոք ունի իրավունք ապրելու, իսկ մի երիտասարդ կին ու մի երիտասարդ տղամարդ՝ նամանավանդ: Եվ չկա օրենք, որ կարողանա խանգարել նրանց ապրելու: Կյանքը բարձր է բարոյականությունից: Ինքը, բարոյականություն ասված միտքը առաձգական է, նրա կանոնները փոխվում են ժամանակի ընթացքում: Այժմ իսկ այդ կանոնները տարբեր են զանազան կլիմաների տակ, զանազան մարդկային համայնքների ու կրոնական համախմբերի մեջ: Մի բան է միայն անփոփոխ մարդկային սիրտը: Անփոփոխ մի ձգտման մեջ զգալ ու վառվել սեռային կրքով, քանի որ ընդունակ է վառվելու: Լավ է առաքինի մարդ մնալը, բայց բնության ուժը անհաղթելի է կենդանի մարդու համար, նաև գերադասելի բարոյականությունից: Չիմա՛ր մարդիկ, տեսե՛ք. դուք խոսում եք թռչունների մաքրության մասին, մի՞թե աղավնիներն այնչափ միամիտ են, ինչպես կարծում էր քրիստոսը: Ո՞վ է ստեղծել ընկերական կյանքի կանոնները, այդ բարոյականություն կոչված անտեսանելի, անշոշափելի շինության հիմքը: Մարդի՞կ, Էէ՛, ուրեմն մարդիկ չունի՞ն իրավունք քանդելու այն, ինչ որ ինքնըստինքյան խորտակվում է ժամանակի ավերիչ ուժից:

Մի ուիիշ խնդիր, որ Փիրուզյանին զբաղեցրեց, Սամսոն Ֆրանգուլյանի լավ մարդ լինելն էր: Արդյոք, այս ճշմարի՞տ է, արդյոք, կարելի՞ է այդ մարդուն լավ համարել: Ի՞նչ իրավունքով է նա տիրացել մի երիտասարդ կնոջ, եթե, իրավ, լավ մարդ է: Նա՛, այդ քայքայված, հնամաշ միլիոները: Մի՞թե լավ մարդը փողով կգներ մի անփորձ էակի, մի դեռահաս աղջկա, գրեթե մի երեխայի բախտը, ճակատագիրը, կյանքը: Օ՛օ ոչ, հազար անգամ ոչ: Բայց որ գնել է թող կարողանա և պահպանել, ինչպես գիտե պահպանել իր միլիոնները: Որ չի կարող պահպանել, թող տուժի, Մելանիան խաբված էակ է, այն ժամանակ, երբ որոշվել է նրա ճակատագիրը, կյանքի մասին ոչինչ և ոչինչ գաղափար չի ունեցել: Այժմ է նրա մեջ զարթնել կյանքը, այժմ է սկսում եռալ նրա արյունը: Եվ

մի՞թե գարնան այս նոր-նոր բացվող ծաղիկը պիտի թողնել աշնան պաղ ձեռներում: Ինչո՞ւ. ո՞վ է այն բռնակալը որ ժամանակի վրա անգամ տարածում է իր իշխանությունը: Մի եսամոլ ծերունի իր միլիոններով հանդգնում է ոտնատակ անել բնության օրենքները: Այդ զզվելի է...

Վճռված է Մելանիան բնական օրենքով այն մարդուն է պատկանում, ով գրգռել կարող է նրա կիրքը: Ով ուզում է, թող լինի այդ մարդը, ինքը Փիրուզյանը, թե մի ուրիշը: Պետք է այս բանը հասկացնել երիտասարդ էակին և զգալ տալ նրան, թե կա մի մարդ որ գիտե ըմբռնել նրա գաղտնի վիշտը:

Դուք վերջացրի՞ք ձեր նամակը, լսվեց հանկարծ Մելանիայի ձայնը:

Ես չգրեցի:

Մելանիան նստեց: Նստեց նաև Փիրուզյանն անմիջապես:

Յատուկ Պոէմ